

بررسی تطبیقی برنامه درسی رشته مترجمی در مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه اصفهان

با تعدادی از دانشگاه‌های غرب

اکبر حسابی (استادیار زبان و ادبیات انگلیسی، دانشگاه اصفهان)

a.hesabi11@yahoo.com

چکیده

در تحقیق حاضر برآن هستیم تا برنامه درسی رشته مترجمی در مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه اصفهان را (به‌عنوان نمونه‌ای از دانشگاه‌های ایران) با تعدادی از دانشگاه‌های کشورهای آمریکا و انگلیس که دارای رشته مترجمی یا ترجمه هستند، مقایسه کنیم. از جمله این دانشگاه‌ها عبارت‌اند از: دانشگاه ایندیانا، دانشگاه تگزاس در برونزویل، دانشگاه ویک‌فورست، دانشگاه ایست‌آنجلیا (مطالعات ترجمه کاربردی)، دانشگاه دورهام، دانشگاه وست مینیستر (زبان‌شناسی و ترجمه)، دانشگاه وست مینیستر (ترجمه دوزبانه)، دانشگاه سوری، دانشگاه بنگور و دانشگاه هال. همچنین، درصدد پاسخ‌گویی به این سؤال هستیم که چگونه دانشگاه‌های مورد مطالعه فرصت‌هایی برای دانشجویان خود فراهم می‌کنند تا بتوانند به کسب مهارت‌هایی در ترجمه دست یابند که در دنیای در حال تغییر علم به آن نیاز پیدا می‌کنند. سعی کردیم تا شباهت‌ها و تفاوت‌های این دانشگاه‌ها را با دانشگاه اصفهان بیابیم. برای انجام این مقایسه، هشت معیار در نظر گرفتیم تا ارزیابی و مقایسه مورد نظر را براساس این معیارها انجام دهیم.

کلیدواژه‌ها: برنامه درسی، مترجمی، ترجمه، مقطع کارشناسی ارشد.

۱. مقدمه

با ظهور تغییرات محیطی، صنعتی، اقتصادی و اجتماعی که به دنبال پیشرفت‌های روزافزون در علم و فناوری به وجود آمده‌اند، این نگرانی ایجاد شده است که برنامه دانشگاه‌ها و مدارس چگونه پاسخ‌گوی این تغییرات است و دانشجویان را آماده می‌کند تا نیازهای آنچه نایت (۱۹۸۶) آن را «عصر علوم» نامید، برآورده سازند. این مسئله در حوزه‌های میان‌رشته‌ای و

مطالعات کاربردی چالش برانگیزتر شده است و نیاز به انتخاب دروسی که دانشجویان را به بهترین نحو برای زندگی آماده می‌کند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. در دهه‌های اخیر، تلاش‌هایی در کشورهای مختلف برای اصلاح نظام‌های آموزشی و همسوس کردن این نظام‌ها با تغییرات موجود صورت گرفته است. متعاقباً، تغییرات آموزشی در خط‌مشی‌های آموزشی ملی و برنامه‌های درسی منعکس شده‌اند. از جمله این تغییرات وارد کردن موضوعات جدید مانند فناوری اطلاعات، مطالعات مدنی و افزودن زبان‌های خارجی گوناگون است. یکی از روندهایی که تقریباً وجه مشترک تمامی این تغییرات است، ایجاد تعادل بین درس‌های اجباری و اختیاری است. در حوزه مطالعات ترجمه نیز، غالباً شکافی بین آنچه در دانشگاه‌ها گفته و انجام می‌شود و آنچه دانشجویان در دنیای عملی تجربه می‌کنند، وجود دارد. باین وجود، برای اینکه نظریه پایه عمل قرار گیرد و دانشجویان ترجمه بتوانند از عهده موقعیت‌های عملی در زندگی برآیند، این شکاف باید به حداقل رسانده شود. این هدفی است که بیشتر مؤسسه‌ها و دانشکده‌های ترجمه در صدد دستیابی به آن بوده‌اند. به دنبال این هدف، مطالعه تطبیقی برنامه‌های درسی دانشگاه‌ها، موضوع مورد علاقه در بسیاری از تحقیقات گذشته بوده است که در ادامه به بررسی آن‌ها خواهیم پرداخت.

۲. پیشینه تحقیق

بررسی وضعیت دوره مترجمی در کشور همواره یکی از دغدغه‌های متخصصان و نیز دانشجویانی است که در این رشته تحصیل می‌کنند. پژوهش‌های متعددی در زمینه بررسی سرفصلنامه آموزشی این رشته به‌طور نظری و ناکارآمدی‌هایی که در عمل دانشجویان این رشته با آن مواجه هستند، انجام شده است که به‌اختصار برخی از مهم‌ترین تحقیقات انجام‌شده در دهه اخیر را ارائه می‌کنیم.

در پژوهشی جامع، ملانظر (۱۳۸۲) به بررسی وضع کنونی آموزش ترجمه در کشور پرداخت. او آمار رشته‌های زبان (اعم از مترجمی، دبیری و زبان و ادبیات) را در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد که در دانشگاه‌های کشور در سال ۱۳۸۲ وجود داشت، به‌صورت

توصیفی - مقایسه‌ای ارائه داد و نشان داد که رشته‌های تربیت مترجم به دلیل کاربردی بودن به - سرعت در حال شکوفایی هستند. ملانظر به استناد شرایط موجود پیش‌بینی نمود که عمر رشته - های دبیری روبه‌افول است و از دلایل آن می‌توان به اشباع بازار و نیز کاربردی بودن رشته مترجمی در میان سه رشته ذکر شده است. همچنین، در این پژوهش نشان داده شد که رشته مترجمی انگلیسی از لحاظ دانشگاه‌هایی که دارای این رشته هستند و نیز از حیث تعداد دانشجویان متقاضی این رشته، غالب بر سایر زبان‌ها است. در این پژوهش، وضعیت فعلی کتاب‌های دروس تخصصی رشته مترجمی و درس‌های ترجمه بررسی شد و نیز اذعان شد که در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد، رشته مترجمی همسو نیست.

میرعمادی (۱۳۸۲) در تأملی بر برنامه مترجمی دانشگاه‌های کشور، به طرح موانع پیش روی این رشته پرداخت و راه‌حلی را نیز مطرح کرد. او در این پژوهش به بررسی صفات مترجم خوب و دانش موردنیاز وی برای انجام کار ترجمه پرداخت. وی با دیدگاهی انتقادی به ایرادهای نظام آموزشی فعلی پرداخت و اظهار داشت که برای بهبود بازدهی دانش‌آموختگان باید تغییراتی در این نظام به وجود آید. افزون‌براین، میرعمادی برنامه جامعی برای رشته مترجمی ارائه داد. این طرح که برای دروس مقاطع مترجمی کارشناسی و کارشناسی ارشد ارائه شده است، به گفته وی منطبق با برنامه آموزشی دانشگاه‌های معتبر جهان و نظرات خبرگان امر ترجمه بوده است. میرعمادی معتقد است که دوره چهارساله برای فراگیری زبان بیگانه کم است. او با ارائه دروس متعدد، طرح شش‌ساله و پیوسته‌ای برای مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد رشته مترجمی ارائه کرد که بیش از آنکه مبنای نظری داشته باشد، براساس ترجمه عملی است.

حیدریان (۱۳۸۲) به بررسی برخی از کاستی‌های مقطع کارشناسی ارشد رشته مترجمی زبان انگلیسی و مشکلاتی که این رشته در عمل با آن مواجه است، پرداخت. حیدریان در مقاله خود به نقد جزوه شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش کشور گریزی زد و به شرح برخی از نابسامانی‌ها و موانع موجود در راه رسیدن به اهداف این رشته پرداخت. او در این بررسی به ناهماهنگی میان نام و سرفصل بعضی از دروس اشاره کرد و اظهار داشت که

برخی از منابع پیشنهادی ارتباط موضوعی با دروس ندارند. از دیگر انتقادات می‌توان به گرایش هرچه بیشتر به محفوظات و قدیمی بودن منابع اشاره کرد. وی با مقایسه تطبیقی دوره مترجمی با دوره‌های مشابه در دنیا، مهم‌ترین تفاوت این دوره با دوره‌های دانشگاه‌های خارجی را دروس پیش‌نیاز و دروس انتخابی این دوره می‌داند و معتقد است برخی از دروس پیش‌نیاز با اهداف این رشته همخوانی ندارند.

ضیاءحسینی (۱۳۸۲) نیز به ناکارآمدی برنامه تربیت مترجم در ایران اشاره کرده و معتقد است برنامه این دوره باید شامل دو بخش باشد: الف. آموزش زبان تکمیلی؛ ب. آموزش فن ترجمه. وی در بررسی خود بیان کرد این دو بخش نباید به‌طور همزمان انجام شوند؛ چراکه آموزش فن ترجمه زمانی می‌تواند مؤثر باشد که دانشجو وسایل لازم برای ترجمه را دارا باشد؛ از این رو، ضیاءحسینی معتقد است گزینش دانشجو برای رشته مترجمی در مقطع کارشناسی نمی‌تواند نتیجه مطلوبی به بار آورد.

میرزاابراهیم تهرانی (۱۳۸۲) نیز در پژوهشی مشابه به بررسی کاستی‌های ترجمه در ایران پرداخت. برخی از کاستی‌هایی که او به تفصیل به آن‌ها اشاره می‌کند، به شرح زیر است:

- همزمانی آموزش زبان با آموزش ترجمه؛
- تخصص‌نداشتن مدرسان ترجمه؛
- انتخاب متون برحسب سلیقه؛
- کم‌اهمیت شمردن زبان فارسی در ترجمه؛
- ناهماهنگی بین شیوه‌های ترجمه‌ای که استادان تجویز می‌کنند؛
- نبود رابطه بین مترجمان حرفه‌ای و مدرسان.

وی معتقد است در کشور ما آموزش ترجمه با سایر کشورهای دنیا کاملاً متفاوت است: در سایر کشورها، دانشجویانی برای رشته مترجمی پذیرفته می‌شوند که به غیر از زبان مادری، حداقل به یک زبان دیگر تسلط داشته باشند و در طول دوره آموزش نیز اصول، قواعد و شیوه‌های گوناگون ترجمه به آن‌ها تدریس می‌شود؛ اما در ایران شرایط کاملاً متفاوت است و

نمی‌توان انتظار داشت دانشجویی که از زبان چیزی نمی‌داند، در کمتر از چهار سال به زبان مسلط شود و نیز قادر به ترجمه باشد.

در یکی از آخرین پژوهش‌های ارزیابی کیفیت رشته مترجمی، بیرجندی و نصرتی‌نیا (۲۰۰۹) با بررسی مدل‌های مختلف و مشارکت بالغ بر ۲۰۰ دانشجوی مقطع کارشناسی‌ارشد این رشته از چندین دانشگاه مطرح دولتی و آزاد و با انجام تحلیل‌های نیازسنج و به کمک مصاحبه و پرسشنامه، به این نتیجه دست یافتند که مهم‌ترین هدف این دوره که همانا تربیت مترجمان حرفه‌ای در زمینه علوم انسانی و غیره است، به شکل گسترده‌ای نادیده گرفته شده است و از عوامل دخیل به ناتوانی‌های زبانی و مشکلات ترجمه‌ای دانشجویان و نیز مطابقت-نداشتن محتوا و عنوان رشته اشاره کردند.

در این پژوهش برآن هستیم تا به بررسی وضعیت فعلی رشته مترجمی در مقطع کارشناسی‌ارشد پردازیم و آن را با وضعیت این رشته در چند دانشگاه مطرح دنیا مقایسه کنیم و اینکه آیا اهداف و ابزاری که دانشگاه‌های خارجی برای این دوره متصور هستند، با اهداف و ابزارهای این دوره در ایران تطابق دارد یا خیر؛ از این رو، یک بررسی تطبیقی بین محتوای این دوره در دانشگاه اصفهان به‌عنوان نمونه‌ای از دانشگاه‌های ایران و ۹ دانشگاه مطرح جهان انجام شده است.

۳. روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نوع تطبیقی-توصیفی است که در آن به مقایسه برنامه درسی رشته مترجمی در مقطع کارشناسی‌ارشد در چندین دانشگاه پرداختیم و سعی داریم تا تفاوت‌ها و شباهت‌های موجود میان آن‌ها را بیابیم. برای نیل به این هدف، ده دانشگاه، سه دانشگاه آمریکایی و شش دانشگاه انگلیسی و دانشگاه اصفهان (به‌عنوان نمونه‌ای از دانشگاه‌های ایران) که رشته موردنظر را در برنامه درسی خود داشتند، نمونه تحقیقی ما را تشکیل دادند. از آنجایی-که دسترسی به برنامه درسی تمامی دانشگاه‌ها امکان‌پذیر نبود (نبود امکان دسترسی با استفاده از اینترنت یا نبودن سایت به زبان انگلیسی)، این نمونه به‌صورت غیرتصادفی انتخاب شد؛ به-

این معناکه تنها دانشگاه‌هایی ارزیابی شدند که دسترسی به برنامه درسی آن‌ها امکان‌پذیر بود. این دانشگاه‌ها عبارت بودند از: دانشگاه ایندیانا^۱، دانشگاه تگزاس در برونزویل^۲، دانشگاه ویک‌فورست^۳، دانشگاه ایست‌انجلیا^۴، دانشگاه دورهام^۵، دانشگاه وست‌مینستر (زبان‌شناسی و ترجمه)^۶، دانشگاه وست‌مینستر (ترجمه دوزبانه)^۷، دانشگاه سوری^۸، دانشگاه بنگور^۹ و دانشگاه هال^{۱۰}.

اطلاعات موردنیاز از وبسایت‌های دانشگاه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی الکترونیک جمع‌آوری گردیدند. با نگاهی به مطالعات گذشته، توانستیم مدلی برای مقایسه ایجاد کنیم که در واقع، قالبی ترکیبی براساس مطالعات تطبیقی برنامه‌های درسی (برای مثال، گروه تحقیقات آموزشی ترجمه از مؤسسه ترجمه ژاپن، ۲۰۱۱؛ پاولین و سومیدا، ۲۰۰۵؛ جکسون، ۱۹۹۲، کلانکس، ۲۰۰۴؛ هوانگ، ۲۰۰۴) است. به این طریق، برنامه‌های درسی از لحاظ هشت معیار مقایسه شدند. این معیارها چارچوب تطبیقی جامعی در اختیار ما قرار خواهند داد تا جنبه‌های منحصر به فرد هر یک از برنامه‌های درسی را به دقت مطالعه کنیم و تفاوت‌ها و شباهت‌های آنان را دریابیم؛ بنابراین، مقایسه بر مبنای هشت معیار انجام خواهد گرفت:

۱. اهداف که این معیار به اهداف مورد نظر هر یک از دانشگاه‌ها اشاره دارد؛
۲. محتوا، تأکیدات و دامنه که به موضوعات درسی و نتایج یادگیری و مهارت‌هایی اشاره دارد که انتظار می‌رود دانشجویان به آن‌ها دست پیدا کنند؛
۳. طول برنامه، تعداد واحدها، دوره‌های تخصصی که به حداقل زمان برای تکمیل مقطع کارشناسی ارشد، تعداد واحدهایی که باید گذرانده شوند و دروس تخصصی اشاره دارد؛

1 Indiana University

2 University of Texas at Brownsville

3 Wake Forest University

4 University of East Anglia

5 Durham University

6 University of Westminster (MA in Bilingual Translation)

7 University of Westminster (MA in Bilingual Translation)

8 University of Surrey

9 Bangor University

10 University of Hull

۴. ساختار دروس که به اجباری یا اختیاری بودن درس‌ها اشاره دارد؛
۵. تخصص‌گرایی؛ به این معنا که آیا برنامه آموزشی درصدد اعطای مدرک عمومی در ترجمه است یا اینکه برگزاری دوره‌های تخصصی ترجمه را جزو اهداف خود دارد.
۶. تعداد زبان‌های ارائه‌شده که اشاره دارد به اینکه آیا برنامه آموزشی تنها در قالب دروس تک‌زبانه ارائه می‌شود یا اینکه شامل چندین زبان به‌عنوان زبان هدف در ترجمه است.
۷. ترجمه شفاهی در مقابل ترجمه متون؛ به این معنا که آیا دوره‌های ترجمه شفاهی نیز در برنامه گنجانده شده است؛

۸. دروس نظری و عملی که به نسبت دروس نظری به دروس عملی اشاره دارد.

در این پژوهش برآنیم تا به سؤال‌های زیر پاسخ دهیم:

۱. چه نوع اهدافی در برنامه آموزشی هریک از دانشگاه‌ها مورد تأکید قرار گرفته‌اند؟
۲. شباهت‌ها و تفاوت‌های برنامه‌های آموزشی چه هستند؟

۴. تجزیه و تحلیل برنامه‌های درسی در چارچوبی تطبیقی

۴. ۱. معیار اول: اهداف

از میان سه دانشگاه آمریکایی مورد مطالعه، دانشگاه ایندیانا (۲۰۱۲) برنامه درسی خود را با عنوان «ترجمه کتبی و شفاهی» ارائه می‌دهد. دانشگاه تگزاس (۲۰۱۲) از عنوان «ترجمه کتبی و شفاهی اسپانیایی» استفاده می‌کند. دانشگاه ویک‌فورست (۲۰۱۲) عنوان «مطالعات ترجمه کتبی و شفاهی» را به کار می‌برد. همان‌طور که از تشریح درس‌های ارائه‌شده در وبسایت دانشگاه ایندیانا (۲۰۱۲) می‌توان نتیجه گرفت، این دانشگاه در نظر دارد تا مهارت‌های ترجمه کتبی و شفاهی را در دانشجویان پرورش دهد و آن‌ها را آماده کند تا این مهارت‌ها را در عرصه‌های مختلف آموزشی، پزشکی، قانونی و فنی به کار گیرند. برنامه درسی این دانشگاه شامل مهارت‌های مختلف ترجمه در عرصه‌های تخصصی و عمومی ترجمه متون و شفاهی است. «ترجمه کتبی و شفاهی اسپانیایی» در دانشگاه تگزاس به نظر می‌رسد طوری طراحی شده است تا دانش عملی، دانش نظری ترجمه و نیز ترجمه شفاهی را در دانشجویان تقویت کند.

این برنامه در نظر گرفته شده است تا دانشجویان را با ترجمه عملی و نظری و نیز ترجمه شفاهی در موضوعات مختلف از پزشکی گرفته تا قانونی آشنا کند. دانشجویان، ترجمه کتبی و شفاهی را از انگلیسی به اسپانیایی و برعکس در عرصه‌های مختلف تخصصی یاد خواهند گرفت. به همین ترتیب، دانشگاه ویک‌فورست (۲۰۱۲) تنظیم اهداف جامع نظری و عملی را با گنجاندن دوره‌های ترجمه کتبی و شفاهی در برنامه خود مدنظر قرار داده است. این دوره‌ها درصدد هستند تا دانشجویان را با دانش عملی و نظری زبان و ترجمه در عرصه‌های تخصصی و عمومی آشنا سازند.

از میان دانشگاه‌های انگلستان، دانشگاه دورهام (۲۰۱۲)، نام مقطع کارشناسی ارشد رشته مترجمی را «مطالعات ترجمه» نامیده است. این دانشگاه نیز توسعه مهارت‌های دانشجویان در عرصه‌های نظری و عملی را هدف قرار داده است. به نظر می‌رسد این دانشگاه بیشتر بر مهارت‌های عملی در ترجمه تأکید دارد؛ زیرا، بیشتر دروس به صورت آموزش‌های عملی در عرصه‌های عمومی و تخصصی مانند فنون مدیریت در سرمقاله‌نویسی، ترجمه تخصصی، پروژه‌های طولانی مدت ترجمه است. دانشگاه ایست‌آنجلیا (۲۰۱۲) نام دوره مقطع کارشناسی-ارشد را «مطالعات ترجمه کاربردی» نامیده است. درس‌های ارائه شده در این دانشگاه بیشتر روی ترجمه متون غیرادبی تمرکز دارند و درصدد هستند تا صلاحیت‌های دانشگاهی لازم را برای کسانی که تمایل دارند به صورت مترجمان حرفه‌ای در سازمان‌ها ایفای نقش کنند یا به صورت مترجمانی آزاد کار کنند، فراهم کند. همچنین، هدف این دانشگاه تربیت مترجمان عملی است که مایل هستند مهارت‌ها و دانش خود در عرصه ترجمه را به روز کنند یا تمایل دارند به تدریس در این عرصه بپردازند. اگرچه این دانشگاه، برنامه تربیت مترجمان حرفه‌ای را در دستور کار خود قرار نداده است، اما دانش‌آموختگان خود را برای کسب موقعیت‌های شغلی موفق در عرصه‌های گوناگون از جمله ترجمه آماده می‌کند.

دانشگاه وست‌مینستر (۲۰۱۲) دارای دو رشته ترجمه در مقطع کارشناسی ارشد به نام‌های «ترجمه دوزبانه» و «زبان‌شناسی و ترجمه» است. ترجمه دوزبانه هدف اصلی خود را «تأکید بر آموزش‌های عملی در ترجمه، ارتقای مهارت‌ها به سطوحی بالاتر و آشنایی با محیط‌های

حرفه‌ای می‌داند». در این دانشگاه، درس‌های ارائه‌شده شامل مهارت‌های متعدد در ترجمه هستند که مترجمان در عرصه‌های صنعتی به آن‌ها نیاز پیدا خواهند کرد. در این دانشگاه، رشته «زبان‌شناسی و ترجمه» به صورت انحصاری تنها برای دانشجویانی که انگلیسی زبان اول آن‌ها است، ارائه می‌شود و در صدد است تا:

دانشجویانی با سطح آموزش‌های حرفه‌ای بالا را برای بازار ترجمه تربیت کند [...] و فرصت‌هایی را فراهم کند تا مهارت‌های زبانی موجود دانشجویان را تقویت کند و دانش آن‌ها از زبان‌شناسی را ارتقاء دهد. دانشجویان، ترجمه از یکی از زبان‌های اصلی (فرانسسه، آلمانی، ایتالیایی، روسی و اسپانیولی) به انگلیسی را یاد خواهند گرفت و دو درس زبان‌شناسی را نیز خواهند گذراند (دانشگاه وست‌مینستر، ۲۰۱۲).

دانشگاه سوری (۲۰۱۲) مقطع کارشناسی‌ارشد را با عنوان «مطالعات ترجمه» ارائه کرده است. برنامه درسی این دانشگاه تحقیق‌محور است و بر مطالعات ترجمه به‌عنوان رشته‌ای دانشگاهی و نه ترجمه عملی تأکید دارد. هدف اصلی این دانشگاه ارائه مروری بر مسائل اصلی مطالعات ترجمه در رشته‌های به‌سرعت در حال پیشرفت و آماده‌کردن دانشجویان برای انجام تحقیقات مستقل است. دامنه انتخاب در درس‌های اختیاری نشان‌دهنده نگاهی وسیع به مطالعات ترجمه به‌عنوان رشته‌ای دانشگاهی است.

دانشگاه بنگور (۲۰۱۲) نیز عنوان «مطالعات ترجمه» را برای این رشته انتخاب کرده است. دروس این دانشگاه در دو بخش تنظیم شده‌اند که اولین بخش آشنایی با «زیربنای روش‌شناسی و نظری در مطالعات ترجمه و روش‌های تحقیق» است. بخش دوم دروس به صورت عملی است و «فرصت‌هایی را در اختیار دانشجویان قرار می‌دهد تا جنبه‌های مختلف حرفه را بررسی کنند و حوزه علاقه‌مندی‌های شخصی خود را شناسایی کنند؛ بنابراین، این دانشگاه در صدد است تا علاقه‌مندان به ترجمه را به مهارت‌های عملی و نظری در ترجمه مجهز کند.

دانشگاه هال (۲۰۱۲) نیز عنوان «مطالعات ترجمه» را برای این رشته به‌کار می‌برد. هدف اصلی این دانشگاه فراهم آوردن فرصت‌هایی برای دانش‌آموختگان رشته زبان‌شناسی است که تمایل دارند شغلی را در ترجمه دنبال کنند یا شغلی را اتخاذ کنند که نیازمند مهارت‌های

تخصصی زبانی است؛ مانند مدیریت تجاری، تدریس، شغل‌های خلاق و رسانه‌ای. همچنین، این دانشگاه درصدد است تا دانش نظری و مهارت‌های عملی ترجمه را به دانشجویان بیاموزد. دانشگاه اصفهان از عنوان «مترجمی زبان انگلیسی» بهره می‌گیرد. هدف این دانشگاه از برگزاری این دوره مطابقت دارد با اهداف در نظر گرفته شده برای دوره‌های مترجمی زبان انگلیسی در تمامی دانشگاه‌های سراسری که طی برنامه‌ای توسط شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی (گروه علوم انسانی کمیته تخصصی زبان‌های خارجی، ۱۳۷۸) تنظیم شده است. در مقدمه این برنامه دلیل ایجاد این دوره، مجال نیافتن دانشجویان رشته مترجمی در مقطع کارشناسی (به دلیل یادگیری مهارت‌های زبان انگلیسی) در دستیابی به مهارت‌های لازم در اصول و فنون ترجمه و شناخت و دانش کافی برای مسائل متعدد ترجمه-شناسی بیان شده است (گروه علوم انسانی کمیته تخصصی زبان‌های خارجی، ۱۳۷۸، ص. ۳). در همین راستا، اهداف اصلی این دوره عبارت‌اند از:

الف. تربیت مترجمان زبده در زمینه‌های علوم انسانی، علوم اجتماعی و غیره؛

ب. تربیت ترجمه‌شناسان و مربیان دروس ترجمه در سطوح مختلف دانشگاهی و محققانی در زمینه مسائل و کاربردهای ترجمه (گروه علوم انسانی کمیته تخصصی زبان‌های خارجی، ۱۳۷۸، ص. ۴). همان‌طور که ملاحظه شد، اهداف برنامه‌ریزی شده بسیار وسیع‌تر از اهدافی هستند که دانشگاه‌های آمریکایی و انگلیسی مانند دانشگاه تگزاس، دروهم و ایست‌آنجلیا دنبال می‌کنند. باین وجود، طبق ادعای بیرجندی و نصرتی‌نیا (۲۰۰۹)، تحقیقات نشان داده‌اند که دانشگاه‌های سراسری در دستیابی به اولین و اساسی‌ترین اهداف در تنظیم رشته‌های مترجمی زبان انگلیسی، تاکنون ناکام مانده‌اند.

۴. ۲. معیار دوم: محتوا، تأکیدات و دامنه

دروس مترجمی دانشگاه ایندیانا (۲۰۱۲) در مقطع کارشناسی ارشد در چارچوبی متعادل بین ترجمه متون و ترجمه شفاهی سازمان یافته‌اند؛ بنابراین، از یک سو، دروسی مانند مقدمه‌ای بر مطالعات ترجمه، ترجمه کامپیوتری، ترجمه و جهانی‌سازی و محلی‌سازی، زمینه را برای درک نظری این رشته فراهم می‌آورند. از سوی دیگر، درس‌هایی مانند مقدمه‌ای بر ترجمه شفاهی در

علوم پزشکی و مقدمه‌ای بر ترجمه شفاهی در حقوق، دانشجویان را با مهارت‌های نظری در ترجمه شفاهی آشنا می‌کنند و با پیشرفت برنامه دوره‌های تخصصی‌تری را در این راستا ارائه می‌دهند. در دانشگاه تگزاس (۲۰۱۲)، محتوای دروس به گونه‌ای است که مهارت‌های ترجمه متون و شفاهی در دانشجویان بهبود یابد تا بتوانند از عهده متن‌های مختلف حقوقی، پزشکی، مالی، تجاری و زیرنویسی برآیند. در این راستا، درس‌هایی چون ترجمه شفاهی همزمان، ترجمه متون تخصصی، ترجمه متون مالی و تجاری، ترجمه متون حقوقی، ترجمه سمعی-بصری و ترجمه شفاهی در دادگاه، به طور خاص برنامه درسی این دانشگاه را به سمت مسائل ترجمه در عرصه‌های مختلف سوق می‌دهند. علاوه بر این، درس‌های عملی مانند کارگاه ترجمه: انگلیسی-اسپانیولی و کارگاه ترجمه: اسپانیولی-انگلیسی در صدد هستند تا مهارت‌های عملی ترجمه را در دانشجویان بارور کنند. درس‌های دانشگاه ویک‌فورست (۲۰۱۲) نیز دارای مشابهت بسیار با دانشگاه ایندیانا است و میان درس‌های مربوط به ترجمه کتبی و شفاهی تعادل برقرار است. از میان درس‌های ارائه شده در این دانشگاه، دروسی چون مطالعات ترجمه کاربردی، مطالعات ترجمه شفاهی کاربردی، ارتباطات بین فرهنگی و زبان‌شناسی اجتماعی و لهجه‌شناسی مبانی نظری عمیقی را در اختیار دانشجویان قرار می‌دهند. همان‌طور که از فهرست دروس می‌توان نتیجه گرفت، این دانشگاه به زبان‌شناسی کاربردی تمایل دارد؛ به طوری که بیشتر محتوای خود را از علوم میان‌رشته‌ای می‌گیرد تا به این وسیله رشته دانشگاهی «مطالعات ترجمه» را درون دایره وسیع‌تری به نام «زبان‌شناسی کاربردی» جای دهد.

دانشگاه دورهام (۲۰۱۲) دارای رویکردی میانه‌رو و سنتی در ارائه دروس است و درس‌های عملی و نظری را در برنامه خود دارد. با این وجود، ماهیت برنامه درسی این دانشگاه بیشتر عملی است تا اینکه نظری باشد. اگرچه درس‌هایی چون نظریه‌های ترجمه در صدد ارائه مبانی نظری در این رشته هستند، اما دوره‌هایی مانند فناوری و ترجمه، حافظه ترجمه، فنون ویراستاری، پروژه ترجمه و پروژه طولانی مدت ترجمه نیز در این برنامه گنجانده شده‌اند تا آموزش‌های عملی لازم در ترجمه به دانشجویان داده شود. علاوه بر این، این دانشگاه دارای درسی ویژه به نام اصول اخلاقی در ترجمه است که در نوع خود منحصر به فرد است و چنین

عنوانی در برنامه درسی دانشگاه‌های دیگر وجود ندارد. هدف از این درس کمک به دانشجویان در درک مسائل اخلاقی است که باید در ترجمه به آن‌ها پایبند باشند.

دانشگاه ایست‌آنجلیا (۲۰۱۲) آشناکردن دانشجویان با مهارت‌های عملی و نظری ترجمه در متون غیرادبی را هدف قرار داده است. تعدادی از درس‌ها مهارت‌های عملی و نیز مهارت‌های نظری را آموزش می‌دهند. با این وجود، تعدادی دیگر نیز از حوزه میان‌رشته‌ای زبان‌شناسی کاربردی گرفته شده‌اند؛ بنابراین، درس‌هایی مانند *قدرت گفتمان: بازنمایی و تعامل، ارتباطات بین‌فرهنگی در عمل، فرایند و نتیجه در ترجمه، مهارت‌های عملی و نظری در ترجمه* را آموزش می‌دهند. همچنین، دانشگاه دارای درسی به نام *زبان‌شناسی قانونی و ترجمه* است که مشابه با درس‌های ترجمه متون حقوقی در سایر دانشگاه‌ها است.

در دانشگاه ویک‌فورست (۲۰۱۲)، رشته «ترجمه دوزبانه» به‌طور خاص دارای ماهیت عملی است و آموزش‌های عملی در زبان اول، زبان هدف و انگلیسی را به دانشجویان بومی آموزش می‌دهد. در همین راستا، درس‌هایی چون *ایجاد مهارت‌های حرفه‌ای در مترجمان، مطالعه میدانی، اصول اقتصاد و دارایی، اصول علم و فناوری و زیرنویسی*، در این برنامه گنجانده شده‌اند تا دانشجویان را با مهارت‌های عملی ترجمه در عرصه‌های مختلف آشنا کنند. در کنار درس‌های مربوط به ترجمه متون، درس‌های ترجمه شفاهی نیز ارائه می‌شوند تا «دانشجویان را با مهارت‌های اساسی ترجمه در محافل عمومی، به‌ویژه در عرصه‌های بهداشت و حقوق آشنا کنند». در این دانشگاه، رشته «ترجمه و زبان‌شناسی» به‌صورت عملی و دوزبانه است. درس‌های این رشته با درس‌های ارائه‌شده در رشته «ترجمه دوزبانه» همخوانی دارد و تنها داری تفاوت‌های جزئی است. با این وجود، این رشته دارای دامنه محدودتری است و ترجمه از یک زبان بومی را به زبان انگلیسی و به بومیان آن زبان آموزش می‌دهد. در این میان، درس‌های میان‌رشته‌ای نیز وجود دارند که از *زبان‌شناسی کاربردی مشتق شده‌اند؛ مانند تحلیل گفتمان نوشتاری، زبان‌شناسی اجتماعی، و ارتباطات بین‌فرهنگی*. علاوه بر این، تأکید این رشته بر تقویت دانش زبان‌شناسی در دانشجویان است تا تبدیل به پایه‌ای برای آموزش‌های عملی ترجمه شود.

برنامه درسی دانشگاه سوری (۲۰۱۲) از برنامه درسی دیگر دانشگاه‌ها فاصله دارد و تنها آموزش‌های نظری و تحقیق‌محور را هدف قرار داده است تا به این وسیله دانشجویان را برای ادامه تحصیل در مقطع دکتری آماده کند؛ بنابراین، درس‌های اجباری این دانشگاه مسائل ترجمه ۱ و ۲، روش‌های تحقیق در مطالعات ترجمه و پایان‌نامه هستند تا دانشجویان با داشتن یک پایه نظری قوی و محکم وارد مسائل نظری-فلسفی ترجمه شوند. در این دانشگاه، درس‌های عملی نیز به عنوان درس‌های اختیاری ارائه می‌شوند. با این وجود، این دانشگاه درصدد ایجاد دیدگاهی عمیق و نظری در علاقه‌مندان به ترجمه و آماده کردن آن‌ها برای انجام تحقیقات مستقل است.

دانشگاه بنگور (۲۰۱۲) نیز مایل به ایجاد تعادل میان آموزش‌های عملی و نظری است. در این دانشگاه، رشته ترجمه بسیار جلب توجه می‌نماید؛ زیرا، هیچ‌کدام از دانشگاه‌های مورد مطالعه در این تحقیق چنین تعادلی میان آموزش‌های عملی و نظری ایجاد نکرده‌اند؛ به طوری که در نیمسال اول، درس‌های نظری همچون مطالعات ترجمه و روش‌های تحقیق و در نیمسال دوم، درس‌های عملی ارائه می‌شوند. پایان‌نامه نیز می‌تواند همزمان با هر یک از درس‌های نظری و عملی ارائه شود.

در دانشگاه هال (۲۰۱۲)، درس‌های ارائه شده در رشته ترجمه عمدتاً درس‌هایی عملی هستند و درصدد هستند تا دانشجویان را با مهارت‌های حرفه‌ای ترجمه در فرصت‌های شغلی مختلف آشنا کنند. از آنجایی که دانشجویانی که به این رشته وارد می‌شوند، باید دانش‌آموختگان رشته زبان‌شناسی باشند، بنابراین این رشته بر این فرض استوار است که دانشجویان دارای زمینه و دانش کافی در زبان هستند؛ از این رو، بیشتر درس‌ها به صورت آموزش‌های عملی هستند؛ مانند مقدمه‌ای بر ترجمه متون ادبی، انتقال زبان به فیلم، تلویزیون و رسانه، مهارت‌های پیشرفته در ترجمه عملی و مهارت‌های حرفه‌ای ترجمه.

در هماهنگی با اهداف برنامه‌ریزی درسی، رشته «مترجمی زبان انگلیسی» در دانشگاه اصفهان، تربیت مترجمان متخصص، مربیان ترجمه و محققان ترجمه را هدف قرار داده است.

از آنجایی که اهداف دامنه وسیعی دارند، درس‌های ارائه‌شده در این دانشگاه نیز شامل موضوعات متنوعی هستند. درس‌های این دوره را می‌توان به دو دسته عملی و نظری تقسیم کرد. با این وجود، روشن است که در این دانشگاه، دروس نظری بیشتر از درس‌های عملی ارائه می‌شوند. به غیر از درسی به نام کارگاه ترجمه، دیگر دروس مانند زبان‌شناسی کاربردی و ترجمه، تئوری‌های ترجمه، ادب فارسی در ادبیات جهان، مدل‌های ترجمه، فرهنگ و جامعه-شناسی در ترجمه، نظری هستند. افزون‌براین، برنامه درسی این دانشگاه در رشته مترجمی، بسیار تحت تأثیر رشته زبان‌شناسی کاربردی است و درس‌هایی را ارائه می‌دهد که در برنامه درسی هیچ‌کدام از دانشگاه‌های مورد مطالعه وجود ندارد؛ برای مثال، دروسی چون اصول و نظریه‌های آموزش زبان و نقد ادبی، به‌طور همزمان برای دانشجویان کارشناسی ارشد مترجمی ارائه می‌شوند که حاکی از تحت‌الشعاع قرار داشتن این رشته از رشته‌هایی است که به واسطه کمبود اساتید متخصص در امر ترجمه، تأمین‌کننده مدرسان رشته مترجمی هستند (گروه علوم انسانی کمیته تخصصی زبان‌های خارجی، ۱۳۷۸).

۴. ۳. معیار سوم: مدت، تعداد واحدها و دوره کارورزی

دوره‌های ترجمه در دانشگاه‌های انگلیس (جدول ۱)، از لحاظ طول رشته (بین ۱۲ تا ۲۴ ماه)، متغیر بودن درس‌ها، و نیاز به دوره کارورزی یکسان هستند. با این وجود، دانشگاه‌های آمریکایی از لحاظ تعداد واحدهای درسی و طول برنامه با هم متفاوت هستند؛ به طوری که دانشگاه ویک‌فورست ۳۵ واحد درسی فشرده را در ۹ ماه ارائه می‌دهد؛ حال آنکه دانشگاه ایندیانا ۳۰ واحد را در ۲۴ ماه آموزش می‌دهد؛ اما هر دوی این دانشگاه‌ها در انتهای برنامه نیاز به دوره کارورزی را در برنامه خود دارند. دانشگاه اصفهان، از نظر مدت (۲۴ ماه) و تعداد واحدها (۳۲ واحد) شباهت زیادی با دانشگاه‌های آمریکایی دارد. با این وجود، در این دانشگاه، نیاز به دوره کارورزی وجود ندارد.

جدول ۱. اطلاعات مربوط به مدت برنامه، تعداد واحدها و نیاز به دوره کارورزی در دانشگاه‌های انتخابی

دانشگاه	طول رشته (به ماه)	تعداد واحدها	نیاز به دوره کارورزی	
			بله	خیر
دانشگاه ایندیانا (آمریکا)	۲۴	۳۰	✓	
دانشگاه تگزاس (آمریکا)	۲۴	۳۶		✓
دانشگاه ویک‌فورست (آمریکا)	۹	۳۵	✓	
دانشگاه دورهام	۱۲ (تمام وقت) ۲۴ (پاره وقت)	متغیر		✓
دانشگاه ایست آنجلیا	۱۲ (تمام وقت) ۲۴ (پاره وقت)	متغیر		✓
دانشگاه وست مینیستر (ترجمه دوزبانه)	۱۲ (تمام وقت) ۲۴ (پاره وقت)	متغیر		✓
دانشگاه وست مینیستر (زبان-شناسی و ترجمه)	۱۲ (تمام وقت) ۲۴ (پاره وقت)	متغیر		✓
دانشگاه سوری	۹ یا ۱۲ (تمام وقت)	متغیر		✓
دانشگاه بنگور	۱۲ (تمام وقت) ۲۴ (پاره وقت)	متغیر		✓
دانشگاه هال	۱۲ (تمام وقت) ۲۴ (پاره وقت)	متغیر		✓
دانشگاه اصفهان	۲۴	۳۲		✓

۴.۴. معیار چهارم: ساختار دروس

برنامه درسی مطالعات ترجمه در دانشگاه ایندیانا (۲۰۱۲) به سه دسته از دروس تقسیم شده است: دروس اصلی (۱۲ واحد)، دروس زبان تخصصی (۱۲ واحد) و دروس عملی-کاربردی (۶ واحد). در ترم اول، درس‌های اصلی برای آموزش مبانی نظری رشته به دانشجویان ارائه می‌شوند. دروس زبان تخصصی درکی عمیق از یک زبان را از لحاظ مسائل مقابله‌ای، زبان‌شناسی و ترجمه تخصصی فراهم می‌سازند. دروس کاربردی شامل یک دوره کارورزی و یک پروژه نهایی در ترجمه است. دانشگاه تگزاس (۲۰۱۲) ترجمه شفاهی و متون اسپانیولی را در قالب سه نوع درس ارائه

می‌دهد: درس‌های موردنیاز در ترجمه شفاهی و متون اسپانیولی (۱۵ واحد)، دروس اختیاری تعیین‌شده (۱۵ واحد) و دروس اختیاری آزاد (۶ واحد). جالب توجه است که دروس اختیاری آزاد می‌توانند از دیگر رشته‌ها نیز انتخاب شوند. درس‌ها بر مبنای چرخشی خاص در یک سال ارائه می‌شوند. دروس ارائه‌شده در دانشگاه ویک‌فورست (۲۰۱۲) را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد: دروس اصلی (۲۹ واحد) و دروس اختیاری (۶ واحد). از میان تعداد کم دروس اختیاری، از آنجایی که تمام این دروس هر ترم ارائه نمی‌شوند، دانشجویان تنها می‌توانند دو درس را انتخاب کنند. دروس انتخابی معمولاً دروس تخصصی ترجمه هستند و موضوعاتی تخصصی مانند ترجمه علمی-پزشکی، موضوعات تخصصی: ترجمه صوتی-تصویری و موضوعات تخصصی: ترجمه حقوقی هستند. چنان‌که قبلاً گفته شد، هریک از دانشگاه‌های آمریکایی روش خود را در ساختاردهی و طراحی دروس دنبال می‌کنند؛ به طوری که نمی‌توان شباهت خاصی میان آن‌ها پیدا کرد.

دانشگاه دورهام (۲۰۱۲) دروس خود را به دو دسته تقسیم کرده است: دروس اصلی و اختیاری. دروس اصلی شامل منابع و روش‌های تحقیق، تئوری‌های ترجمه و ترجمه تخصصی است. دروس اختیاری که بخش عمده دروس این دانشگاه را تشکیل می‌دهند، شامل موضوعات متنوعی همچون اصول اخلاقی در ترجمه و حافظه ترجمه است. دانشگاه ایست‌آنجلیا (۲۰۱۲) نیز دارای دروس اجباری و اختیاری است. در دانشگاه دورهام، دروس اجباری با دروس اصلی مطابقت دارند و هر دو درصدد هستند تا دانش نظری و عملی ترجمه در دانشجویان را ارتقاء دهند. دروس اختیاری نیز برای عمق بخشیدن به دانش کسب‌شده از دروس اجباری طراحی شده‌اند. رشته «ترجمه دوزبانه» در دانشگاه وست‌مینستر (۲۰۱۲) نیز به دروس اصلی و اختیاری تقسیم شده است. اگرچه تنها دو درس اصلی با عنوان زبان‌های اصلی و پایان‌نامه در برنامه درسی این دانشگاه قرار دارد؛ اما انتخاب‌های متعددی در دروس اختیاری وجود دارند. در واقع، دروس اختیاری بخش عمده برنامه درسی را شکل می‌دهند. به علاوه، برنامه درسی همین دانشگاه در رشته «زبان‌شناسی و ترجمه» به روشی مشابه تقسیم شده است؛ با این تفاوت که دروس اصلی آن شامل دو درس در زمینه زبان‌شناسی کاربردی به نام‌های زبان‌شناسی اجتماعی و تحلیل گفتمان است. این رشته در مقایسه با رشته «ترجمه دوزبانه» در همین دانشگاه دارای دروس اختیاری کمتری است.

برنامه درسی دانشگاه سوری (۲۰۱۲) نیز دارای دو نوع درس است: دروس اجباری و اختیاری. دروس اجباری با دروس اصلی و اجباری ارائه شده در دیگر دانشگاه‌های انگلیسی مطابقت فراوانی دارد. تعداد آن‌ها محدود است و برای تقویت دانش عملی و نظری ترجمه در دانشجویان تنظیم شده‌اند. علاوه بر این، تعداد دروس اختیاری این دانشگاه محدود است و در مقایسه با دیگر دانشگاه‌ها کمتر می‌باشد. در دانشگاه بنگور (۲۰۱۲)، تعداد دروس نیز محدود است و همه آن‌ها به صورت اجباری ارائه می‌شوند. با این وجود - همان‌طور که مطالعه برنامه درسی این دانشگاه نشان می‌دهد - با دیگر دانشگاه‌های انگلیسی شباهت دارد؛ از این لحاظ که مبانی روش‌شناسی و نظری را از طریق دروسی چون مطالعات ترجمه و روش‌های تحقیق در ترم اول آموزش می‌دهد و به دنبال آن، درس‌های عملی در ترم دوم ارائه می‌شوند. دانشگاه هال (۲۰۱۲) نیز دارای دو درس اصلی شامل مطالعات ترجمه و مقدمه‌ای بر زبان‌شناسی برای مترجمان به ترتیب در ترم‌های اول و دوم است. این دانشگاه در هر ترم سه درس اختیاری ارائه می‌دهد. پایان‌نامه نیز در ترم سوم ارائه می‌شود.

برنامه درسی دانشگاه اصفهان دارای دروس اختیاری و اجباری است که از لحاظ تعداد واحد به ترتیب ۲۶ و ۲۲ واحد هستند. در این دانشگاه، ۱۱ درس اجباری وجود دارد که به دنبال هم در سه ترم ارائه می‌شوند و عبارت‌اند از: زبان‌شناسی کاربردی و ترجمه، روش‌های پیشرفته تحقیق و ترجمه، نظریه‌های ترجمه، ادب فارسی در ادبیات جهان، واژه‌شناسی و معادل‌گزینی، سمینار مسائل ترجمه، نقد و بررسی آثار ترجمه شده، ارزش‌یابی پیشرفته و ترجمه، کارگاه ترجمه، نقد کاربردی (در ادبیات انگلیسی) و ۴ واحد پایان‌نامه. به علاوه، ۱۱ درس اختیاری نیز وجود دارد که شامل مقاله‌نویسی به زبان انگلیسی، اصول و نظریه‌های آموزشی زبان، فرهنگ و جامعه‌شناسی در ترجمه، دیرینه‌شناسی ترجمه در ایران و آشنایی با آثار ترجمه شده به فارسی، ادبیات و تحلیل کلام، بررسی ترجمه انواع متون علمی، کاربرد رایانه در ترجمه، ترجمه از دیدگاه زبان‌شناسی، شناخت عناصر فرهنگی در دو زبان، سبک‌شناسی مقابله‌ای انواع نثر در ترجمه، بررسی شاهکارهای ادبیات داستانی می‌شود. با این وجود، دانشجویان به ندرت قادر به انتخاب از میان درس‌های اختیاری هستند؛ زیرا، دانشکده با توجه به مدرسان و تخصصشان تصمیم می‌گیرد که کدام یک از درس‌های اختیاری (!) باید انتخاب شوند (البته این مسئله ظاهراً امری معمول است)؛ بنابراین، ساختار دروس در دانشگاه اصفهان شبیه دانشگاه-

های انگلیسی است؛ به این معنا که دروس را به دو بخش اصلی و اجباری تقسیم می‌کنند. در این میان، درس‌های اجباری مبانی نظری و عملی را آموزش می‌دهند و درس‌های اختیاری به درک عمیق‌تر دانشجو از رشته تحصیلی خود کمک می‌کنند. باین وجود، در این دانشگاه، تعداد درس‌های اجباری بیشتر از دروس مشابه در دیگر دانشگاه‌ها است (گروه علوم انسانی کمیته تخصصی زبان‌های خارجی، ۱۳۷۸).

۴. ۵. معیار پنجم: تخصص‌گرایی

جدول ۲. نسبت دروس تخصصی به دروس عمومی در برنامه درسی

دانشگاه	دروس عمومی	دروس تخصصی
دانشگاه ایندیانا	٪۵۴	٪۴۶
دانشگاه تگزاس	٪۶۴	٪۳۶
دانشگاه ویک‌فورست	٪۸۱	٪۱۹
دانشگاه دورهام	٪۸۲	٪۱۸
دانشگاه ایست‌انجلیا	٪۸۵	٪۱۵
دانشگاه وست‌مینستر (ترجمه دوزبانه)	٪۷۹	٪۲۱
دانشگاه وست‌مینستر (زبان‌شناسی و ترجمه)	٪۷۹	٪۲۱
دانشگاه سوری	٪۸۷	٪۱۳
دانشگاه بنگور	٪۱۰۰	٪۰
دانشگاه هال	٪۶۷	٪۳۳
دانشگاه اصفهان	٪۸۲	٪۱۸

براساس جدول (۲)، به غیر از دانشگاه بنگور، تمامی دانشگاه‌های دیگر مجموعه متنوعی از دروس تخصصی ترجمه کتبی و شفاهی را در عرصه‌های مختلف مانند بازرگانی، قانون، تجارت، ادبیات، رسانه، علوم و پزشکی ارائه می‌دهند. باین وجود، در این دانشگاه‌ها، نسبت دروس عمومی به دروس تخصصی به میزان قابل توجهی متفاوت است. دانشگاه ایندیانا بیشترین درصد دروس تخصصی را به خود اختصاص داده است که تقریباً با درصد دروس عمومی در این دانشگاه برابر است. نسبت دروس تخصصی در دانشگاه اصفهان تا حدودی با نسبت این دروس در دانشگاه‌های ویک‌فورست،

دوره‌ها، و دانشگاه وست‌مینستر (در هر دو رشته) برابر است. اگرچه بسیاری از دانشگاه‌ها دارای دروس تخصصی بسیاری در زمینه‌های متنوع هستند، اما دروس تخصصی دانشگاه اصفهان تنها ترجمه ادبی را در برمی‌گیرد که این تاحدودی به دلیل اهدافی است که این دانشگاه دنبال می‌کند و آن، تربیت مترجمانی در عرصه علوم انسانی است.

۶.۴. معیار ششم: تعداد زبان‌های مقصد ارائه شده

جدول ۳. تعداد زبان‌های ارائه شده در هر دانشگاه

دانشگاه	دوزبانه	چندزبانه (تعداد زبان‌ها)
دانشگاه ایندیانا		۳
دانشگاه تگزاس	✓	
دانشگاه ویک‌فورست	✓	
دانشگاه دورهام		۱۰
دانشگاه ایست‌آنجلیا	✓	
دانشگاه وست‌مینستر (ترجمه دوزبانه)	✓	
دانشگاه وست‌مینستر (زبان‌شناسی و ترجمه)		۵
دانشگاه سوری	✓	
دانشگاه بنگور		۱۰
دانشگاه هال		۴
دانشگاه اصفهان	✓	

جدول (۳) بیانگر این است که بیشتر دانشگاه‌ها دوزبانه هستند؛ اما دو دانشگاه انگلیسی، دانشگاه بنگور و دانشگاه دورهام، دارای دروسی به ۱۰ زبان مختلف هستند. بیشتر زبان‌ها، اروپایی هستند؛ اما زبان‌های غیراروپایی مانند چینی و عربی نیز در این دانشگاه‌ها ارائه می‌شوند. همان‌طور که از نام این رشته در دانشگاه اصفهان پیدا است، برنامه درسی این دانشگاه دوزبانه، انگلیسی - فارسی است.

۴. ۷. معیار هفتم: دروس ترجمه شفاهی درمقابل ترجمه کتبی

جدول (۴) بیانگر اطلاعات مرتبط با دروس ترجمه شفاهی / کتبی در دانشگاه‌های مختلف است. همان‌طور که در جدول مشاهده می‌کنید، نیمی از دانشگاه‌ها دارای دروسی درزمینه ترجمه شفاهی و کتبی هستند؛ اگرچه تعداد دروس ترجمه کتبی بیشتر است. دانشگاه اصفهان همگام با چهار دانشگاه انگلیسی دیگر در کنار ترجمه متون، ترجمه شفاهی را در دستور کار خود ندارد.

جدول ۴. اطلاعات مرتبط با دروس ترجمه شفاهی / کتبی

دانشگاه	ترجمه کتبی	ترجمه شفاهی
دانشگاه ایندیانا	✓	✓
دانشگاه تگزاس	✓	✓
دانشگاه ویک‌فورست	✓	✓
دانشگاه دورهام	✓	
دانشگاه ایست‌آنجلیا	✓	
دانشگاه وست‌مینستر (ترجمه دوزبانه)	✓	✓
دانشگاه وست‌مینستر (زبان‌شناسی و ترجمه)	✓	✓
دانشگاه سوری	✓	✓
دانشگاه بنگور	✓	
دانشگاه هال	✓	
دانشگاه اصفهان	✓	

۴. ۸. معیار هشتم: آموزش‌های عملی درمقابل آموزش‌های نظری

همه دانشگاه‌ها دارای دروسی درزمینه آموزش‌های نظری و عملی هستند. بااین‌وجود، نسبت این دروس در میان دانشگاه‌ها متفاوت است. جدول (۵) درصد دروس عملی و نظری را نشان می‌دهد:

جدول ۵. درصد دروس عملی و نظری

دانشگاه	دروس نظری	دروس عملی
دانشگاه ایندیانا	٪۵۴	٪۴۶
دانشگاه تگزاس	٪۲۲	٪۷۸
دانشگاه ویک فورست	٪۵۳	٪۴۷
دانشگاه دورهام	٪۴۷	٪۵۳
دانشگاه ایست آنجلیا	٪۳۸	٪۶۲
دانشگاه وست مینیستر (ترجمه دوزبانه)	٪۳۹	٪۶۱
دانشگاه وست مینیستر (زبان‌شناسی و ترجمه)	٪۵۰	٪۵۰
دانشگاه سوری	٪۶۲/۵	٪۳۷/۵
دانشگاه بنگور	٪۳۳	٪۶۷
دانشگاه هال	٪۳۳	٪۶۷
دانشگاه اصفهان	٪۷۳	٪۲۷

جدول (۵) بیانگر این نکته است که در میان دانشگاه‌ها نسبت دروس عملی به دروس نظری بسیار متفاوت است. در حالی که دانشگاه تگزاس بیشترین درصد دروس عملی (٪۷۸) را به خود اختصاص داده است، دانشگاه اصفهان کمترین درصد (٪۲۷) را دارا می‌باشد. در بین دانشگاه‌های آمریکایی، دانشگاه ایندیانا و ویک فورست دارای وضعیت مشابهی در این رابطه هستند. افزون‌براین، دانشگاه‌های انگلیسی درصدهای متغیری از این دروس را ارائه می‌دهند. از میان دانشگاه‌های انگلیسی، دانشگاه سوری کمترین نسبت دروس عملی (٪۳۷/۵) را دارد و این در حالی است که دانشگاه بنگور و دانشگاه هال دارای بیشترین نسبت (٪۶۷) در این دروس هستند.

۵. بحث و نتیجه‌گیری

تحقیق حاضر با هدف مقایسه رشته مترجمی در مقطع کارشناسی ارشد بین ۹ دانشگاه غربی و دانشگاه اصفهان انجام شد. به همین منظور، با مروری بر مطالعات تطبیقی گذشته و مدل‌های

تطبیقی موجود، چارچوب مختصری برای ارزیابی ویژگی‌های منحصر به فرد، شباهت‌ها و تفاوت‌ها در میان دانشگاه‌های مورد مطالعه ایجاد گردید. این چارچوب شامل هشت معیار بود که هر کدام یک جنبه از برنامه درسی و طراحی دروس را در این دانشگاهها ارزیابی می‌کرد. مقایسه برنامه درسی از لحاظ اهداف تعیین شده توسط هر دانشگاه این نکته را ثابت می‌کند که سه دانشگاه آمریکایی انتخاب شده اهدافی مشابه و همگرا را مدنظر قرار داده بودند؛ به این معنای که درصدد بودند تا مهارت‌های نظری و عملی را در دانشجویان تقویت کنند. دروس این دانشگاه‌ها طوری طراحی شده بودند که دانشجویان دانش و تخصص کافی در ترجمه کتبی و شفاهی را در عرصه‌های تخصصی گوناگون به دست آوردند. با این وجود، برنامه درسی دانشگاه‌های انگلیسی با هدف دستیابی به اهداف متغیری طراحی شده بودند. دانشگاه دورهام بر کسب مهارت‌های عملی در ترجمه در علاقه‌مندان به ترجمه تأکید داشت؛ در حالی که دانشگاه ایست آنجلیا برنامه‌ای را تدارک دیده بود که نه تربیت مترجمان حرفه‌ای، بلکه هدفی بسیار گسترده‌تر را در نظر داشته بود و آن، آماده کردن دانشجویان برای ترجمه آزاد و خوداشتغالی بود. دانشگاه‌های دیگر نیز اهداف بسیار متغیری را دنبال می‌کنند؛ برای مثال، در حالی که هدف دانشگاه وست‌مینستر تحویل مترجمان حرفه‌ای به بازار کار است، دانشگاه سوری هدفی تحقیق محور را در پیش گرفته است و ترجمه را رشته‌ای دانشگاهی می‌داند تا یک کار عملی. در این میان، دانشگاه اصفهان اهدافی را دنبال می‌کند که توسط شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی تنظیم شده‌اند. با این حال، به نظر می‌رسد این دانشگاه در مقایسه با دانشگاه‌های دیگر اهداف وسیع‌تری را دنبال می‌کند. این گستردگی در اهداف، ناهماهنگی‌هایی را در برنامه‌های درسی و دروس ارائه شده در دانشگاه به وجود آورده است؛ به عنوان مثال، در تحقیقی که بیرجندی و نصرتی‌نیا (۲۰۰۹) انجام دادند، نشان دادند که برنامه‌ریزی‌های درسی در دانشگاه‌های سراسری از جمله دانشگاه اصفهان در رشته مورد نظر، در دستیابی به اولین اهداف خود که همانا «تربیت مترجمان متخصص در عرصه علوم انسانی است» ناکام مانده‌اند.

ازلحاظ محتوا، مدت دوره و اهداف مورد تأکید، به نظر می‌رسد دانشگاه‌ها دارای شباهت‌های قابل ملاحظه‌ای هستند. در همین رابطه، دانشگاه‌ها مایل هستند تا آموزش‌های نظری و عملی را به دانشجویان ارائه دهند و در این میان، دروس نظری در ابتدای دوره ارائه می‌شوند. این برنامه‌های درسی همچنین شامل دروسی از حوزه میان‌رشته‌ای زبان‌شناسی کاربردی هستند؛ اگرچه تعداد این دروس در میان دانشگاه‌ها بسیار متفاوت است. روشن است که دانشگاه اصفهان بر مبنای نظری این رشته و دروس زبان‌شناسی کاربردی تمرکز دارد.

در دانشگاه‌های مورد مطالعه، دروس ارائه‌شده عمدتاً به دو گروه اصلی (اجباری) و اختیاری (انتخابی) تقسیم می‌شوند. باین وجود، تعدادی از دانشگاه‌ها تقسیم‌بندی بیشتری در دروس ارائه‌شده خود دارند؛ برای مثال، دانشگاه ایندیانا دروس خود را به دروس اصلی، دروس زبان تخصصی و دروس کاربردی تقسیم می‌کند. علاوه بر این، نسبت دروس اصلی به اختیاری در میان دانشگاه‌ها متفاوت است. دانشگاه اصفهان نیز دارای تقسیم‌بندی مشابهی (اجباری و اختیاری) در ارائه دروس است. به غیر از دانشگاه بنگور، تمامی دانشگاه‌های دیگر دارای دروس ترجمه عمومی و تخصصی بودند؛ اگرچه نسبت این دروس به یکدیگر در میان این دانشگاه‌ها بسیار متفاوت بود. علاوه بر این، تعداد حوزه‌های تخصصی دانشگاه‌ها نیز تا حد قابل ملاحظه‌ای متفاوت بود. دروس تخصصی ارائه‌شده در دانشگاه اصفهان، تنها ترجمه ادبی را در برمی‌گیرد؛ اگرچه تأکید بیشتر بر روی دروس عمومی است. از لحاظ تعداد زبان‌های ارائه‌شده در هر دانشگاه، حدود ۵۰٪ از دانشگاه‌ها، از جمله دانشگاه اصفهان، دوزبانه بودند. بیشترین تعداد زبان‌ها را دانشگاه دورهام و دانشگاه بنگور (ده زبان) دارا بودند. بیش از ۵۰٪ از دانشگاه‌ها، دروس مربوط به ترجمه کتبی و شفاهی را در برنامه خود داشتند. باین وجود، در این مورد دانشگاه اصفهان از قافله دانشگاه‌های انگلیسی عقب افتاده است. اگرچه تمامی دانشگاه‌ها دروس نظری و عملی را ارائه می‌دادند، اما نسبت این دروس به یکدیگر در میان آن‌ها متفاوت بود. مقایسه نشان داد دانشگاه اصفهان کمترین نسبت دروس عملی را داشته است.

با در نظر گرفتن نتایج کنونی، این سؤال که تا چه میزان برنامه درسی در دانشگاه اصفهان یا دیگر دانشگاه‌های سراسری در تربیت مترجمان متخصص هماهنگ با اهداف برنامه درسی موفق عمل کرده است، بدون پاسخ باقی می‌ماند. یافته‌های کنونی نشان داد برنامه درسی این دانشگاه در رشته مترجمی زبان انگلیسی دارای ناهماهنگی‌هایی در زمینه اهداف، طراحی دروس و کارهای عملی است. با این وجود، مطالعات بیشتری نیاز است تا نقاط ضعف و قوت برنامه درسی این دانشگاه را بررسی کند و مدل‌هایی را بر مبنای تحقیق و پژوهش دقیق برای بازبینی و بهبود آن پیشنهاد کند.

کتابنامه

- حیدریان، س. ح. (۱۳۸۲). کارشناسی ارشد مترجمی: حرف‌های ناگفته. *مطالعات ترجمه*، (۲)، ۷۵-۸۲.
- ضیاحسینی، س. م. (۱۳۸۲). تربیت مترجم. *مطالعات ترجمه*، (۲)، ۸۳-۸۸.
- گروه علوم انسانی کمیته تخصصی زبان‌های خارجی. (۱۳۷۸). *مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد مترجمی زبان انگلیسی، مصوب سیصد و چهارمین جلسه شورای عالی برنامه‌ریزی وزارت فرهنگ و آموزش عالی*.
- ملا نظر، ح. (۱۳۸۲). وضعیت کنونی آموزش ترجمه در ایران. *مطالعات ترجمه*، (۲)، ۷-۲۶.
- میرزاابراهیم تهرانی، ف. (۱۳۸۲). کاستی‌های آموزش ترجمه در ایران. *مطالعات ترجمه*، (۲)، ۸۹-۹۴.
- میرعمادی، س. ع. (۱۳۸۲). تأملی در برنامه مترجمی دانشگاه‌ها و راهکاری برای حل مشکل. *مطالعات ترجمه*، (۲)، ۵۳-۶۴.
- Bangor University. (2012). School of Modern Languages, Translation Studies (MA) Online catalog. Retrieved October 3, 2012 from <http://www.bangor.ac.uk/courses/postgrad/index.php.en?view=course&prospectustype=postgraduate&courseid=402&subjectarea=31>
- Birjandi, P. & Nosratinia, M. (2009). The qualitative program evaluation of the postgraduate English translation major in Iran. *The Journal of Modern Thought in Education*, 4(2), 37-58.
- Durham University. (2012). School of Modern Languages & Cultures, Translation Studies MAR online catalog. Retrieved October 3, 2012 from <https://www.dur.ac.uk/courses>

- Hwang, H. J. (2004). A comparative analysis of mathematics curricula in Korea and England focusing on the content of the algebra domain. Retrieved October 3, 2012 from www.cimt.plymouth.ac.uk/journal/hwang.pdf
- Indiana University, IU School of Liberal Arts at IUPUI. (2010). Department of World Languages and Cultures: Master of Arts in Translation and Interpreting Proposal. Retrieved October 3, 2012 from <https://archives.iupui.edu/bitstream/handle/2450/5407/20110408>
- Jackson, R. P. (1992). *A comparison of the financial management curriculum at the naval postgraduate school and other graduate public financial management curricula in the United States*. M.S thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California.
- Kalankesh, L. R. (2004). Comparative study of curriculum in master's degree of medical records (Health Information Management) in several selected countries: Modeling for Iran. 2004 IFHRO Congress & AHIMA Convention Proceedings.
- Knight D. (1986). *The age of science: The scientific world view in the nineteenth century*. Oxford: Blackwell Inc.
- Pawilen, G. T., & Sumida, M. (2005). A comparative study of the elementary science curriculum of Philippines and Japan. Retrieved October 3, 2012 from www.ed.ehime-u.ac.jp/~kiyou/2005/pdf/19.pdf
- Translation Education Research Group of Japan Translation Association. (2011). Comparison between BABEL university professional school of translation and universities with similar degree programs in translation. Retrieved October 3, 2012 from www.babel.edu/pdf/12-20-2011e.pdf
- University of East Anglia. (2012). Faculty of Arts and Humanities, School of Language and Communication Studies, MA Applied Translation Studies Brochure. Retrieved October 3, 2012 from http://www.uea.ac.uk/polopoly_fs/1.124279!/LCS%20page%20snapshot%20
- University of Hull. (2012). Faculty of Arts and Social Sciences, Department of Modern Languages, MA in Translation Studies online catalog. Retrieved October 3, 2012 from http://www2.hull.ac.uk/fass/modern-languages/postgraduate/ma_translation.aspx
- University of Surrey. (2012). Center for Translation Studies, MA Translation Studies online catalog. Retrieved October 3, 2012 from <http://www.surrey.ac.uk/postgraduate/courses/englishlanguages/translationstudies/index.htm>

- University of Texas at Brownsville. (2012). College of Liberal Arts, Master in Spanish Translation and Interpreting online catalog. Retrieved October 3, 2012 from <http://www.utb.edu/vpaa/cla/ml/tio/Pages/MasterinSpanish.aspx>
- University of Westminster. (2012). School of Social Sciences, Humanities and Languages, Translation and Linguistics MA online catalog. Retrieved October 3, 2012 from <http://www.westminster.ac.uk/courses/subjects/languages/postgraduate-courses>
- University of Westminster. (2012). School of Social Sciences, Humanities and Languages, Translation and Interpreting MA online catalog. Retrieved October 3, 2012 from <http://www.westminster.ac.uk/courses/subjects/languages/postgraduate-courses/full-time/p09fptai-ma-translation-and-interpreting>
- Wake Forest University. (2012). Department of Romance Languages, Graduate Program in Interpreting and Translation Studies, MA in Interpreting and Translation Studies online catalog. Retrieved October 3, 2012 from http://www.wfu.edu/romancelanguages/Graduate_program/MA_in_Interpreting_and_Translation.html